

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Ботнарєнко І.А., старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції ННІ № 1 НАВС, кандидат юридичних наук.

Показання потерпілого мають важливе значення для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про торгівлю людьми. Як очевидець та жертва злочину, саме потерпілий від торгівлі людьми детально володіє відомостями про важливі факти та подробиці вчиненого злочинного діяння. Ці відомості можливо одержати під час однієї з найважливішої та водночас досить складної слідчої (розшукової) дії – допиту.

Проведення цієї слідчої (розшукової) дії вимагає від слідчого ретельної підготовки, тому що саме всебічна підготовка до допиту є необхідною умовою отримання повних і достовірних показань. Слідчий повинен уважно і прискіпливо вивчити матеріали кримінального провадження з тим, щоб визначити предмет допиту і сформулювати запитання допитуваній особі. Підготовка до допиту також включає отримання, аналіз інформації про жертву злочину та особливості її характеру, організаційно-технічне забезпечення (підготовка приміщення до проведення допиту та технічних засобів звуко- та/або відеозапису, підготовка необхідних матеріалів (доказів та їх джерел), інструктаж спеціаліста тощо).

Тактичні особливості допиту потерпілих від торгівлі людьми можуть бути пов'язані з тим, що обставини, які підлягають з'ясуванню, стосуються особистих (інтимних) сторін його життя. Тому від слідчого вимагається створити такі умови для допиту, за яких потерпіла особа буде впевнена в гарантіях нерозголошення даних досудового розслідування і в тому, що від достовірності та повноти її показань буде

залежати якнайшвидше викриття злочинців та невідворотність їх покарання [1, с. 203].

Погоджуємося з Р.В. Борисенко, що в ході допиту потерпілого слідчому необхідно встановити з ним психологічний контакт і викликати у нього упевненість про необхідність дати повні (максимально деталізовані) і правдиві свідчення [2, с. 73]. Такий підхід, як стверджує автор, повинен базуватися на проведенні курсу психологічної реабілітації від експлуатації, допомогу психолога у плануванні і проведенні допиту, наголошенні на забезпеченні захисту потерпілого від впливу з боку підозрюваних [2, с. 74].

Під час допиту потерпілих від торгівлі людьми необхідно з'ясувати наступні питання:

1) особисті дані потерпілого (прізвище, ім'я, по батькові, місце народження, відомості про виховання, склад родини, наявність освіти, професії);

2) вербування потерпілого (як дізнався про роботу, зв'язки, від кого, вид запропонованої роботи і можливі засоби переконання погодитися на певну роботу, можливі обіцянки щодо заробітної плати, тривалості робочого часу, вихідних, відпусток, наявність у роботодавців фотографій (наприклад, знімків щасливих робітників чи влаштування вечірок, кількість зустрічей для обговорення запропонованої роботи, якими людьми, місце зустрічей, обіцяні вигоди на кожній з цих зустрічей, обговорення питань щодо повернення певних відсотків за працевлаштування, суми, порядок передачі цих грошей);

3) переправлення потерпілого за кордон (місце призначення, особи, які супроводжували потерпілого та оплачували проїзд, вид розрахунку на проїзні квитки (готівка, кредитна картка), наявність паспорта потерпілого, спосіб його отримання, наявність можливості тримати паспорт при собі під час подорожування, якщо ні, дізнатися про особу, яка тримала паспорти, яким способом були відібрані, у який момент, забезпечення водою і харчуванням, вид транспорту (літаком, поїздом, автомобільним транспортом), наявність зустрічей в

аеропорту, на залізничному вокзалі, автовокзалі, особи, які зустрічали чи здійснювали перевезення, інше);

4) місце призначення (особи, які зустрічали, ознайомлювали з правилами роботи, указати ці правила, робочі години, оплата, місце ночівлі, проживання, заборона відвідувати певні місця, здійснювати прогулянки, вид покарання за порушення правил, дані про господаря, особу, яка тримає паспорти, відбирання речей в потерпілого, попередня обізнаність потерпілого про правила утримання.

5) робота потерпілого (тип виконуваної роботи, фактична тривалість робочого дня, наявність перерви, вихідних, розмір оплати праці, порядок розрахунку, наявність штрафних санкцій, їх види та сума, умови праці та форма договору (усна, письмова), кількість осіб, які працювали разом з потерпілим, спосіб та тривалість проїзду до місця роботи, наявність осіб, які контролювали якість виконуваних робіт, їх ставлення до робітників, факт примусу до виконання роботи, роль та обов'язки господаря;

6) інші умови праці потерпілого (умови ночівлі (ліжка, підлога), наявність часу для відпочинку впродовж дня та ночі, види покарання за небажання працювати, факти оплати господарем житла, наявність та кількість змінного одягу, за чий рахунок та на яких умовах він придбався, періодичність, правила та спосіб оплати харчування, ставлення до хворого робітника, надання йому професійної медичної допомоги;

7) примушування потерпілого до роботи (залякування, фізичне насилля, боргова кабала, загроза зверненням до поліції та імміграційної служби), характеристика приміщення, де утримувався потерпілий (наявність огорожі, замків на дверях, спосіб їх зачинення, наявність ключа від замків у потерпілого, розміри вікон; наявність ключа у потерпілого); встановлення осіб, у яких потерпілий вимагав дозволу припинити працювати та просив повернути паспорт; а також наявність у цих осіб зброї, фактів вбивств, втечі або спроби втечі; види покарання за спробу втечі, наявність свідків зазначених фактів, встановлення правил поведінки при спілкуванні з поліцією у випадку затримання потерпілого;

8) втечі потерпілого (причини, умови та спосіб втечі, встановлення осіб, які сприяли потерпілому втекти, фактів пошуку потерпілого роботодавцем);

9) характер та обсяг насильства, яке було завдано потерпілому;

10) відомості про членів злочинної групи (організації) та інших осіб, з якими потерпілі спілкувалися (вербувальники, кур'єри, фотографи, працівники паспортних установ тощо) та їх прикмети;

11) відомості про потерпілих, які опинилися разом з ними за кордоном за аналогічними обставинами;

12) інші обставини, пов'язані з подією злочину.

Наголосимо, що для отримання максимально достовірних показань та встановлення істини у кримінальному провадженні під час допиту потерпілих від торгівлі людьми необхідно використовувати науково-обґрунтовані тактичні прийоми і тактичні комбінації з урахуванням всіх обставин кримінального провадження, особи допитуваного і конкретного злочинного діяння.

Список використаних джерел

1. Розслідування торгівлі дітьми. Навчально-практичний посібник / колектив авторів. – Київ, 2011. – 240 с.

2. Борисенко Р. В. Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про торгівлю людьми з метою трудової експлуатації / Р. В. Борисенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Вип. 2. – Том 4. – 2014. – С. 71–77.